

УДК 336.77

Кравченко В. П.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ РИЗИКУ

Фінансова безпека банківської системи є ключовою умовою стабільності економіки, адже банки виконують роль основних посередників у перерозподілі фінансових ресурсів, забезпечують кредитування бізнесу та населення, а також підтримують функціонування платіжної інфраструктури. В умовах воєнних викликів та глибоких соціально-економічних трансформацій питання фінансової безпеки набуває особливої ваги, оскільки від стійкості банків залежить довіра інвесторів, стабільність грошово-кредитної політики та економічне відновлення країни [1].

Станом на 2022-2025 рр. фінансова безпека банківської системи України перебувала під впливом комплексу внутрішніх та зовнішніх факторів. Це проявлялося у зниженні капітальних резервів, високій частці проблемних кредитів, поступовому скороченні ліквідності та падінні прибутковості. Додатково ситуацію ускладнювали зовнішні ризики: воєнні дії, макроекономічна нестабільність, залежність від міжнародної фінансової допомоги та зростання кіберзагроз [1].

Комплексне дослідження показало, що фінансова безпека банківської системи України залежить від низки внутрішніх факторів, серед яких особливу роль відіграють [2, 3, 4]:

1. Зниження капітальних резервів. Норматив достатності капіталу Н2 скоротився з 24,9% у 2023 р. до 16,9% у 2025 р. Це свідчить про зменшення запасів міцності банків та підвищення їхньої вразливості до фінансових шоків. Особливої уваги потребують державні банки, для яких НБУ визначив необхідність докапіталізації.

2. Висока частка проблемних кредитів NPL. У 2022 р. рівень проблемних кредитів у системі становив 38%, а у державних банках перевищував 50%. Попри поступове зниження до 30,5% у 2025 р., цей показник залишається критично високим. Основна маса NPL зосереджена у найбільших держбанках: ПриватБанку, Ощадбанку та Укрексімбанку.

3. Поступове зниження надлишкової ліквідності. У 2022–2023 рр. ліквідність банків перевищувала нормативи у 2-3 рази, що забезпечувало стійкість системи. Проте у 2024–2025 рр. спостерігалось скорочення Н4 з 60% до 55%, пов'язане з відновленням кредитування. Висока частка коштів на вимогу (70%) створює ризик відтоку депозитів у кризових умовах.

4. Зниження прибутковості. Після рекордних результатів 2023 р. ROA = 2,5%, ROE = 22%, у 2024-2025 рр. прибутковість банків знизилася до 15-16%. Це було зумовлено підвищенням податку на прибуток з 18% до 25% та зростанням операційних витрат. Зменшення прибутковості обмежує можливості банків для нарощення капіталу за рахунок внутрішніх ресурсів.

Окрім внутрішніх факторів, що визначають фінансову стійкість банків, вагомий вплив мають і зовнішні фактори, пов'язані з макроекономічними та геополітичними умовами [4]:

1. Воєнні дії та геополітична нестабільність. Збройний конфлікт залишається ключовим фактором невизначеності, що впливає на довіру інвесторів, мобільність капіталу та стабільність банківської інфраструктури. Руйнування економічних зв'язків і територіальні ризики створюють додаткове навантаження на банківську систему.

2. Макроекономічні загрози: інфляційний тиск, що знижує купівельну спроможність населення та бізнесу; девальваційні очікування, які підвищують валютні ризики та

ускладнюють управління активами; дефіцит державного бюджету, що обмежує можливості підтримки банківської системи та стимулює зростання боргового навантаження.

3. *Залежність від міжнародної фінансової допомоги.* Значна частка стабільності банківської системи забезпечується зовнішніми ресурсами, а саме кредитами та грантами міжнародних фінансових інституцій. Це створює ризик залежності від рішень зовнішніх партнерів та обмежує автономність внутрішньої політики.

4. *Зростання кіберзагроз.* Активізація кібератак на банківську інфраструктуру підвищує ризики втрати даних, порушення роботи платіжних систем та зниження довіри клієнтів. У сучасних умовах кібербезпека стає невід'ємною складовою фінансової безпеки.

Узагальнення внутрішніх і зовнішніх факторів свідчить, що фінансова безпека банківської системи України у 2022-2025 рр. перебувала під значним тиском, зумовленим як структурними проблемами всередині сектору, так і зовнішніми викликами. Попри позитивні тенденції, зокрема поступове зниження частки проблемних кредитів та відновлення кредитування, ключові ризики залишаються актуальними. Це потребує комплексних заходів держави, НБУ та самих банків для зміцнення капіталу, управління ризиками та забезпечення стійкості фінансової системи в умовах невизначеності.

Література:

1. Про фінансову стабільність. *Національний банк України* : вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/about>
2. Звіт про фінансову стабільність, I півріччя 2025. *НБУ*: вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2025-roku>
3. Звіт про роботу з непрацюючими кредитами (II півріччя 2024р.). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/NPL_Півр_2024.pdf
4. Звіт про фінансову стабільність грудень 2024 року. *Національний банк України* : вебсайт. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf?v=11